

منشور حقوق و مسئولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران

تاریخ تصویب : ۱۳۸۳/۶/۳۱

نقل از (روزنامه رسمی شماره : ۱۷۳۸۳ تاریخ : ۱۳۸۳/۸/۹)

شماره : ۱۴۳۸۰/د ش تاریخ : ۱۳۸۳/۸/۳

(مصوب جلسه ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ به پیشنهاد شورای فرهنگی و اجتماعی زنان (نامه شماره ۱۲۵۹/شز مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۲) منشور حقوق و مسئولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران را به این شرح تصویب کرد:

مقدمه -

منشور حقوق و مسئولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران با الهام از شریعت جامع اسلام و نظام حقوقی آن و با تکیه بر شناخت و ایمان به خداوند متعال و با هدف تبیین نظام مند حقوق و مسئولیت های زنان در عرصه های حقوق فردی، اجتماعی و خانوادگی تدوین گردیده است. این منشور اهتمام بر تبیین حقوق و تکالیف زنان در اسلام داشته و مبتنی بر قانون اساسی، اندیشه های والای بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و رهبر معظم انقلاب و با بهره گیری از **سند چشم انداز ۲۰ ساله** و سیاست های کلی نظام و با لحاظ قوانین موجود و خالها و کاستی های آن و به منظور تحقق عدالت و انصاف در جامعه زنان مسلمان می باشد. این منشور با دیدی جامع و فراگیر تنظیم گردیده لذا مشتمل بر حقوق و تکالیف امضایی، تاسیسی و حقوق حمایتی و نیز حقوق مشترک بین همه انسان ها است.

ماده واحده -

منشور حقوق و مسؤولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس بند های (۱) و (۱۸) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان یک سند مرجع در سیاست گذاری در امور فرهنگی و اجتماعی در ۳ بخش و ۵ فصل و ۱۴۸ بند در جلسه شماره ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد و کلیه دستگاه های ذی ربط مکلفند بر حسب وظایف دستگاہی و سازمانی جهت سیاست گذاری، اتخاذ تدابیر قانونی، تصمیمات و برنامه ریزی راجع به زنان، قواعد و اصول مندرج در این منشور را رعایت نمایند. این منشور مبنای معرفی و تبیین جایگاه زن در نظام جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی نیز قرار می‌گیرد.

تبصره- شورای فرهنگی و اجتماعی زنان مکلف است هر دو سال یک بار پس از تصویب این منشور، نسبت به ارزیابی وضعیت زنان ایران اقدام نموده و گزارش ارزیابی در خصوص پیشرفت های موجود در راستای تحقق آن و همچنین موارد نقض حقوق زنان را به شورای عالی انقلاب فرهنگی منعکس نماید.

منشور حقوق و مسؤولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی

ایران

نکاتی چند در خصوص منشور:

۱- در این منشور حق به معنای توانایی، امتیاز و مصونیت است و مسؤولیت به معنای تکالیفی است که زن نسبت به دیگران بر عهده دارد.

۲- در مواردی که تکالیفی متوجه افراد جامعه بوده و زنان از ثمره انجام آن تکالیف برخوردار می‌شوند، آن تکلیف به صورت حق زنان ذکر شده و از بیان مستقیم مسؤولیت های دیگران نسبت به زنان خودداری شده است.

۳- از آنجا که در قوانین اسلامی، افراد نسبت به خدا، خود، جامعه و هستی مسئول می‌باشند سعی شده تا مسؤولیت زنان نیز نسبت به موارد مذکور ذکر گردد. پر واضح است که در صورت فقدان شرایط عام تکلیف (عقل، بلوغ، اراده، ...) زنان نیز فاقد مسؤولیت خواهند بود.

در ضمن، با به کار بردن کلمه حق یا مسؤولیت، نوع ارتباط زنان با مسئله مورد نظر مشخص شده است.

۴- سعی شده است کلیه حقوق و مسئولیت های زنان اعم از مشترک بین زنان و مردان و یا ویژه زنان ذکر شود و دلایل این امر به قرار ذیل است:

الف- از آنجا که در مجامع بین المللی بحث و جدال فراوان در زمینه حقوق انسانی زنان وجود دارد و آنان درصدد اثبات حقوق انسانی منطبق با دیدگاه غربی برای زنان می باشند و از طرفی کشورهای مختلف بر اساس فرهنگ های متفاوت خود نظرات و عملکرد متفاوتی در زمینه حقوق انسانی زنان دارند، لازم بود تا در منشور که نمایانگر دیدگاه نظام جمهوری اسلامی ایران می باشد حقوق انسانی زنان، حقوق مشترک بین زن و مرد و نیز حقوق ویژه زنان در موضوعات مختلف ذکر شود تا مشخص گردد که نظام جمهوری اسلامی ایران اساسا چه حقوق و مسئولیت هایی را برای زنان قایل است.

ب- در اندیشه اسلامی، زنان و مردان در حقوق انسانی خویش عموما مشترک می باشند ولی از آنجا که در مراحل اقدام و اجرا ممکن است تبعیض هایی صورت گیرد، جهت تاکید، این دسته از حقوق نیز با عنوان حقوق زنان ذکر شده است.

ج- از آنجا که این منشور فقط درصدد بیان حقوق زنان می باشد، حقوق سایر اقشار اجتماعی در آن ذکر نشده است هر چند در مرحله اجرا با توجه به سایر قوانین و سیاست ها، به حقوق سایر اقشار اجتماعی نیز توجه لازم خواهد شد.

۵- این منشور درصدد بیان نحوه اجرای حقوق نیست بنا بر این لازم است با توجه به ساختار قوانین در جای خود ضمانت اجرا برای آن در نظر گرفته شود.

۶- از آنجا که منشور فقط درصدد بیان قوانین نبوده بلکه توجه به فرهنگ سازی نیز داشته است لذا برخی موارد اخلاقی لازم الاجرا نیز در زمره حقوق و مسئولیت های زنان ذکر شده است.

۷- در منشور سعی شده تا حد امکان، حقوق و مسئولیت های کلی و اساسی ذکر گردد و از بیان مصادیق صرف نظر شود. ولی از آنجا که طرح پاره ای از مصادیق حقوقی یا مسئولیت ها در منازعات بین المللی و یا فرهنگ داخلی نیاز به تاکید و شفاف سازی داشته است به صورت مشخص بیان شده است.

۸- در ساختار منشور، حقوق و مسئولیت های زنان با استقرا به صورت ذیل تقسیم شده است:

حقوق فردی، حقوق خانوادگی، حقوق اجتماعی (که حقوق اجتماعی بر حسب موضوع به حق سلامت، حقوق فرهنگی، حقوق اقتصادی، حقوق سیاسی و حقوق قضایی دسته بندی شده است).

۹- منشور در صدد ارایه دیدگاه های نظام جمهوری اسلامی ایران (منطبق با فقه شیعه و نظام حکومتی جمهوری اسلامی ایران) در زمینه مسایل زنان می باشد و می تواند محور گفتگو با دیگر کشورهای اسلامی در خصوص مسایل زنان قرار گیرد و قدمی موثر در مسیر تهیه و تدوین سندی دیگر با همکاری و اتفاق نظر کشورهای مختلف اسلامی در سطح بین الملل به حساب آید.

۱۰- هر چند موازین شرع بر اطلاق و عموم همه بند های منشور حاکم است ولی در مواردی که در ارتباط با حق یا مسئولیتی به دلایلی، تاکید به رعایت موازین شرع لازم بود، این عبارت مجدداً ذکر شده است.

۱۱- از آنجا که منشور فقط در صدد بیان حقوق و مسئولیت های زنان بوده، از ذکر نام فرد یا نهادی که مسئول اجرای این حقوق است خودداری نموده، پر واضح است که این سند مبنای سیاست گذاری، برنامه ریزی و قانون گذاری در امور زنان در کلیه دستگاه ها خواهد بود.

اصول و مبانی منشور حقوق و مسئولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران با الهام از شریعت جامع و معتدل اسلام به منظور ایجاد زمینه رشد هماهنگ و متوازن ابعاد مادی و معنوی در زندگی فردی و اجتماعی و با عنایت به آزادی مسئولانه زنان و کرامت انسانی آنها، با توجه به تناسب بین حقوق و مسئولیت ها، شکل گرفته است.

این منشور با تکیه بر شناخت و ایمان به خداوند متعال به عنوان مبدا هستی و خالق موجودات و اختصاص تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او با بهره گیری از قرآن و سنت اهل بیت (ع) و عقل با اذعان به نقش بنیادی آنها در استنباط و بیان قوانین و احکام الهی و با توجه به مقتضیات زمان و مکان، با پرهیز از آمیزه های فکری مغایر با اسلام و به دور از تحجر فکری و خرافات و خودباختگی فرهنگی در مقابل بیگانه تدوین گردیده است و بیانگر جایگاه زن بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که این اصول انعکاس خواست قلبی امت اسلامی ایران می باشد.

مبنای اساسی منشور بر این اعتقاد بنیادین استوار است که در اسلام، زن و مرد در فطرت و سرشت، هدف خلقت، برخوردار از استعدادها و امکانات، امکان کسب ارزش ها، پیشتازی در ارزش ها و پاداش و جزای اعمال فارغ از جنسیت، در برابر خداوند یکسان می باشند و فقط به واسطه رشد همه جانبه انسانی در سایه دانش و علم، تقوای الهی و ایجاد جامعه ای شایسته بر یکدیگر مزیت دارند.

از سوی دیگر زن و مرد از نظر ویژگی های جسمی و روانی دارای تفاوت هایی می باشند که این تفاوت های مبتنی بر حکمت الهی و به عنوان راز تداوم حیات بشر، کلیت منسجمی را تشکیل می دهد تا در نهایت، رابطه متقابل ناشی از تناسب فکری و عاطفی میان آن دو، حیات معقول و والای انسانی امکان و تداوم یابد. لذا این تفاوت های طبیعی منشا تفاوت های حقوقی می شود که مبتنی بر عدالت خداوند متعال است، لذا منجر به کم شدن ارزش زن یا تبعیض ظالمانه بین زن و مرد نمی گردد.

به جهت اشتراک زن و مرد در حقیقت انسانی، در بیشتر موارد زن و مرد در نظام حقوقی اسلام از حقوق و مسئولیت های یکسان برخوردار می باشند. تفاوت در حقوق و مسئولیت ها امری است که نشان دهنده برتری جنسی بر جنس دیگر نمی باشد و عمدتاً مولود عناوین حقوقی خاصی است که هر یک از زن و مرد به تناسب نقش های ویژه و بدل ناپذیر در خانواده پیدا می کند. این تفاوت از آن جهت است که امکان وجود سلامت مادی و معنوی خانواده به عنوان اصلی ترین نهاد جامعه که جایگاه حقیقی پیدایش و پرورش انسان است تامین گردد.

بخش اول- حقوق و مسئولیت های فردی زنان

- ۱- حق برخورداری از حیات شایسته و تمامیت جسمانی و مسئولیت محافظت از آن در مقابل هر گونه بیماری، حادثه و یا تعدی.
- ۲- حق برخورداری از تکریم و مسئولیت رعایت آن برای دیگران.
- ۳- حق آزادی اندیشه و مصونیت از تعرض و عدم امنیت در داشتن اعتقاد.
- ۴- حق و مسئولیت فرد در برخورداری از ایمان، تقوا و حفظ آن و تکامل معنوی در عرصه باورها و رفتارها.
- ۵- مصونیت جان، مال و حیثیت زنان و زندگی خصوصی آنان از تعرض غیر قانونی.
- ۶- حق برخورداری از عدالت اجتماعی در اجرای قانون بدون لحاظ جنسیت.
- ۷- حق داشتن نام، حفظ یا تغییر آن، همچنین نسب و حفظ آن.
- ۸- حق تابعیت کشور ایران برای هر زن ایرانی و سلب تابعیت به درخواست خود او.
- ۹- آزادی زنان پیرو مذاهب اسلامی و اقلیت های دینی رسمی در انجام مراسم و تعلیمات دینی و احوال شخصی بر طبق آیین خود در محدوده قانون.

- ۱۰- آزادی زنان ایرانی در استفاده از پوشش و گویش های بومی و اجرای آداب و سنت های محلی در صورت عدم مغایرت با اخلاق حسنه.
- ۱۱- مصونیت زنان از ضررهای مادی و معنوی با توجیه اعمال حق دیگران.
- ۱۲- حق و مسئولیت حفظ ویژگی های خلقتی متفاوت زنان با مردان.
- ۱۳- حق بهره مندی از محیط زیست سالم و مسئولیت محافظت از آن.

بخش دوم- حقوق و مسئولیت های خانوادگی زنان

فصل اول- حقوق و مسئولیت های دختران در خانواده

- ۱۴- حق برخورداری دختران از سرپرستی شایسته توسط والدین.
- ۱۵- حق برخورداری دختران از نفقه شامل مسکن، پوشاک، تغذیه سالم و کافی و تسهیلات بهداشتی جهت تامین سلامت جسمانی و روانی آنان.
- ۱۶- حق تعلیم و تربیت دختران و ایجاد زمینه شکوفایی استعدادها و خلاقیت های آنان.
- ۱۷- حق تامین نیازهای عاطفی و روانی دختران و برخورداری از رفتار ملاطفت آمیز والدین و مصونیت آنان از خشونت های خانوادگی.
- ۱۸- حق برخورداری از امکانات خانواده، بدون تبعیض میان دختر و پسر.
- ۱۹- حق دختران بی سرپرست و بدسرپرست در سرپرستی توسط بستگان یا داوطلبان تکفل با رعایت مصلحت آنان و برخورداری از حمایت و نظارت حکومت.
- ۲۰- مسئولیت احترام به والدین و اطاعت از دستورات مشروع آنها و رفتار نیکو نسبت به سایر اعضای خانواده.

فصل دوم- حقوق و مسئولیت های زنان در تشکیل و تداوم خانواده

- ۲۱- حق و مسئولیت زنان در تحکیم بنیان خانواده و برخورداری از امکانات و حمایت های قانونی لازم به منظور پیشگیری از بروز اختلافات و کاهش طلاق.
- ۲۲- حق بهره مندی از امکانات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جهت تسهیل امر ازدواج در زمان مناسب و مسئولیت خویشداری تا آستانه ازدواج.
- ۲۳- حق آگاهی از حقوق و تکالیف زوجین و آیین همسرداری و برخورداری از امکانات لازم در این زمینه.
- ۲۴- حق آشنایی با معیارهای مناسب همسرگزینی و شناخت و انتخاب همسر.

- ۲۵- حق و مسئولیت آگاهی و رعایت ضوابط دینی و قانونی در ازدواج از جمله یکسانی زوجین در باور به مبانی اعتقادی و دینی.
- ۲۶- حق تعیین شروط مورد نظر، ضمن عقد نکاح در چارچوب ضوابط شرعی و تضمین اجرای این شروط.
- ۲۷- حق ثبت ازدواج، طلاق و رجوع در مراجع رسمی و قانونی.
- ۲۸- حق برخورداری زن از حقوق مالی در ایام زوجیت.
- ۲۹- حق و مسئولیت تامین، تخصیص، طهارت و سلامت در ارتباط جنسی با همسر قانونی و حق اعتراض قانونی در صورت نقض آنها.
- ۳۰- حق و مسئولیت سکونت مشترک و حسن معاشرت و تامین امنیت روانی در روابط با همسر و حق اعتراض و طرح دعوا در مراجع قانونی در صورت سوء معاشرت همسر.
- ۳۱- حق و مسئولیت رشد علمی، معنوی و اخلاقی با همکاری و حمایت اعضای خانواده.
- ۳۲- حق و مسئولیت جهت انجام صله رحم.
- ۳۳- حق باروری، بارداری، تنظیم و کنترل آن و بهره مندی از آموزش ها و امکانات مناسب در این زمینه.
- ۳۴- حق برخورداری از حمایت های مادی و معنوی در ایام بارداری و شیردهی.
- ۳۵- مسئولیت رعایت حقوق جنین به ویژه محافظت از حیات و رشد آن.
- ۳۶- حق و مسئولیت حضانت و تامین امنیت روانی و عاطفی فرزندان و تربیت شایسته دینی و اخلاقی آنان.
- ۳۷- حق برخورداری از حمایت و مشارکت همسر در تربیت فرزند.
- ۳۸- حق برخورداری مادران از امنیت مادی و معنوی خصوصا در ایام سالمندی و از کارافتادگی.
- ۳۹- حق و مسئولیت زن نسبت به نگهداری و تامین معاش والدین نیازمند در حد استطاعت او.

فصل سوم- حقوق و مسئولیت های زنان در صورت انحلال خانواده

- ۴۰- حق جدایی از همسر در صورت عدم امکان سازش پس از مراجعه به دادگاه و ارایه دلایل موجه و مسئولیت رعایت قوانین طلاق.
- ۴۱- حق برخورداری از فسخ نکاح در صورت تدلیس و عیوب مقرر و اخذ خسارت در تدلیس.

- ۴۲- حق برخورداری زن از حقوق مادی خود هنگام انحلال خانواده و بهره مندی از رفتار نیکوی همسر هنگام جدایی.
- ۴۳- حق و مسئولیت حضانت فرزند و لزوم برخورداری از حمایت مالی پدر و حق ملاقات با فرزند در صورت انقضا یا اسقاط دوران حضانت.
- ۴۴- حق بهره مندی زن از حقوق خویش در ایام عده و برخورداری از حق ازدواج پس از انقضای عده.
- ۴۵- حق طرح دعوا در محاکم جهت ممانعت از ازدواج مجدد همسر در صورت عدم توانایی شوهر در تامین نفقه و اجرای عدالت و سایر حقوق.
- ۴۶- مسئولیت مدنی و کیفری پدر و مادر در قبال کوتاهی از محافظت کودک و مسئولیت والدین نسبت به ممانعت از بهره مندی فرزندان از ملاقات با آنان.

بخش سوم- حقوق و مسئولیت های اجتماعی زنان

فصل اول- حقوق و مسئولیت های سلامت جسمی و روانی زنان

- ۴۷- حق برخورداری از سلامت جسمی و روانی در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی با توجه به ویژگی های زنان در مراحل مختلف زندگی و مسئولیت حفاظت از آن.
- ۴۸- حق بهره مندی از بهداشت (محیط، کار و ...) و اطلاعات و آموزش های مورد نیاز.
- ۴۹- حق مشارکت زنان در سیاست گذاری، قانون گذاری، مدیریت، اجرا و نظارت در زمینه بهداشت و درمان، به ویژه در خصوص زنان.
- ۵۰- حق بهره مندی از برنامه ها و تسهیلات بهداشتی و درمانی مناسب جهت پیشگیری از بیماری و درمان بیماری های جسمی و اختلالات روانی زنان.
- ۵۱- حق زنان در انتخاب فرد و مرکز ارائه کننده خدمت در امر سلامت، بر اساس ضوابط اسلامی و استانداردهای علمی و پزشکی و بهره مندی از اطلاعات مناسب و کافی برای انتخاب آگاهانه و بهینه آنان.
- ۵۲- حق آگاهی و مشارکت زنان در تصمیم گیری های مربوط به کنترل باروری و تنظیم خانواده.
- ۵۳- حق دسترسی فراگیر و عادلانه به امکانات ورزشی و آموزشی در زمینه تربیت بدنی و تفریحات سالم.

- ۵۴- حق پرورش و شکوفایی استعداد‌های ورزشی و حضور در میادین ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی متناسب با موازین اسلامی.
- ۵۵- حق برخورداری از بهداشت باروری و بارداری، زایمان سالم، مراقبت‌های بهداشتی پس از زایمان با استفاده از زنان متخصص و پیشگیری و درمان بیماری‌های شایع زنان، بیماری‌های مقاربتی و نازایی آنان.
- ۵۶- حق برخورداری از خدمات مشاوره‌ای و آزمایش‌های پزشکی به منظور اطمینان از سلامت کامل مرد در امر ازدواج و در حین ازدواج.
- ۵۷- حق بهره‌مندی دختران بی‌سرپرست، زنان مطلقه، بیوه، سالخورده و خودسرپرست نیازمند از بیمه‌های عمومی، خدمات مددکاری و بیمه‌های خاص به ویژه در بخش بهداشت و درمان.
- ۵۸- حق بهره‌مندی زنان و دختران آسیب‌دیده جسمی، ذهنی، روانی و در معرض آسیب از امدادسانی و توان‌بخشی مناسب.
- ۵۹- حق بهره‌مندی از تغذیه سالم خصوصاً در دوران بارداری و شیردهی و وظیفه مراقبت از کودک و تغذیه مناسب او، با اولویت استفاده از شیر مادر.

فصل دوم- حقوق و مسئولیت‌های فرهنگی و معنوی زنان

الف- فرهنگ عمومی

- ۶۰- حق و مسئولیت در کسب و افزایش آگاهی نسبت به شخصیت، حقوق و نقش خویش در عرصه‌های مختلف زندگی منطبق با آیین مقدس اسلام.
- ۶۱- حق مصونیت از تعرض گفتاری و رفتاری دیگران و مسئولیت گفتار و رفتار خویش همراه با احترام نسبت به اعضای جامعه.
- ۶۲- حق و مسئولیت برخورداری از امکان عمل به احکام اسلامی در پوشش اسلامی و مسئولیت رعایت عفاف در جامعه.
- ۶۳- حق و مسئولیت ارتقای بینش، منش و کنش دینی و انسانی و مصونیت از ناهنجاری‌های فرهنگی و اخلاقی و رفع آنها.
- ۶۴- حق شرکت در اجتماعات عبادی، فرهنگی و سیاسی.
- ۶۵- حق تولید برنامه‌ها و کالاهای فرهنگی سالم و بهره‌مندی از آنها.
- ۶۶- حق تشکیل و اداره مراکز و سازمان‌های فرهنگی- هنری توسط زنان به منظور تربیت زنان متعهد و متخصص جهت توسعه فعالیت‌های فرهنگی آنان.

- ۶۷- حق تبادل اطلاعات و ارتباطات فرهنگی سازنده در ابعاد ملی و بین المللی.
- ۶۸- حق و مسئولیت زنان در ترویج معارف و فرهنگ اسلام و آرایه الگوی زن مسلمان در سطح ملی و بین المللی.
- ۶۹- حق و مسئولیت زنان در ایجاد همگرایی با رویکرد اخلاقی، دینی در مسایل زنان در سطوح بین المللی.
- ۷۰- حق مشارکت در سیاست گذاری، قانون گذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی به ویژه در خصوص مسایل زنان.
- ۷۱- حق و مسئولیت آگاهی و کسب مهارت های لازم در مدیریت خانه و خانواده، تربیت و پرورش فرزند و مقابله با آسیب های فرهنگی و اجتماعی.
- ۷۲- حق بهره مندی از نظارت مستمر بر فعالیت های فرهنگی مرتبط با زنان به منظور حفظ شخصیت، حرمت و کرامت انسانی زن در محصولات فرهنگی.
- ۷۳- حق بهره مندی از مراکز فرهنگی ویژه بانوان با رعایت ضوابط اسلامی، با توجه به خصوصیات روحی و جسمی آنان و با اولویت مناطق محروم.
- ۷۴- حق برخورداری زنان آسیب دیده و آسیب پذیر اجتماعی از حمایت های مناسب به منظور بهبود وضعیت فرهنگی خود و جامعه.
- ۷۵- مسئولیت زنان در محافظت از استقلال فرهنگی، هویت اسلامی- ایرانی و همبستگی ملی در فعالیت های فرهنگی- آموزشی.

ب- آموزش

- ۷۶- حق سوادآموزی عمومی، ارتقای آموزشی و برخورداری از امکانات آموزش و پرورش برای زنان.
- ۷۷- حق تحصیل در آموزش عالی تا بالاترین سطح علمی.
- ۷۸- حق کسب مهارت ها و آموزش های تخصصی به صورت کمی و کیفی تا بالاترین سطوح.
- ۷۹- حق برخورداری زنان و دختران مناطق محروم از حمایت های خاص در امر آموزش.
- ۸۰- حق و مسئولیت در تدوین برنامه های درسی و متون آموزشی.
- ۸۱- حق و مسئولیت در برخورداری از جایگاه شایسته و متناسب با نقش، شان و منزلت زنان در متون درسی و آموزشی.

- ۸۲- حق مشارکت بانوان در سیاست گذاری و تصمیم گیری و مدیریت های آموزشی، علمی و حضور فعال در مجامع فرهنگی و علمی داخلی و بین المللی.
- ۸۳- حق شناسایی، حمایت و بهره مندی از توانمندی های بانوان دارای استعداد های درخشان و مسئولیت آنها در تامین نیاز های کشور.
- ۸۴- حق بانوان معلول جسمی و ذهنی نسبت به برخورداری از حمایت های لازم در زمینه آموزش و پرورش، دستیابی به آموزش عالی و آموزش های فنی و حرفه ای متناسب با استعداد و میزان معلولیت آنان.

ج- پژوهش

- ۸۵- حق پژوهش، تالیف، ترجمه و انتشار کتب، مقالات در نشریات عمومی و تخصصی با رعایت صداقت، امانت و مصلحت جامعه.
- ۸۶- حق برخورداری از حمایت های لازم نسب به منابع و امکانات در خصوص تحقیق در مسایل زنان و تربیت نیروی انسانی محقق و حق آگاهی از اطلاعات و نتایج تحقیقات در زمینه های مختلف.
- ۸۷- حق بهره مندی از حمایت در آثار علمی- پژوهشی زنان و گسترش مراکز تحقیقاتی با مدیریت زنان.
- ۸۸- مسئولیت زنان پژوهشگر در ارایه دیدگاه و تبیین دستاوردهای مثبت دینی و ملی در زمینه مسایل زنان به جهانیان.

فصل سوم- حقوق و مسئولیت های اقتصادی زنان

الف- حقوق و مسئولیت های مالی در خانواده

- ۸۹- حق بهره مندی از نفقه در ازدواج دائم مطابق با شان زن، توسط شوهر یا توسط پدر و فرزند در صورت نیاز زن و توانمندی آنان.
- ۹۰- حق برخورداری از ماترک متوفی و وصایای مالی آن طبق قوانین اسلامی.
- ۹۱- حق وقف، پذیرش وقف و رسیدگی به آن.
- ۹۲- حق پذیرش وکالت یا وصایت در امور اقتصادی.
- ۹۳- حق تعیین مهریه و دریافت آن از همسر و هر گونه دخل و تصرف در آن.
- ۹۴- حق برخورداری از مستمری در صورت فوت پدر، همسر و فرزند طبق قانون یا قرارداد.

- ۹۵- حق برخورداری وراث قانونی از حقوق بازنشستگی زن کارمند متوفی.
- ۹۶- حق پذیرش قیمومت مالی فرزندان و مسئولیت رعایت حقوق اقتصادی فرزند.
- ۹۷- حق برخورداری زنان و دختران از حمایت های لازم در صورت فقر، طلاق، معلولیت، بی سرپرستی، بدسرپرستی و ایجاد امکانات جهت توان بخشی و خودکفایی آنها.
- ۹۸- حق دریافت دستمزد از همسر در برابر انجام امور خانه داری در صورت تقاضا و حق حمایت از تاثیر کار زن در منزل بر اقتصاد خانواده و درآمد ملی.

ب- حقوق و مسئولیت های اشتغال و مشارکت اقتصادی زنان

- ۹۹- حق مالکیت بر اموال و دارایی شخصی و بهره برداری از آنها با رعایت حدود شرعی و قانونی.
- ۱۰۰- حق زنان در انعقاد قراردادها و ایقاعات.
- ۱۰۱- حق اشتغال بعد از رسیدن به سن قانونی کار و آزادی انتخاب شغل و به کارگیری سرمایه های فردی و مسئولیت رعایت قوانین اسلامی در کسب درآمد و نحوه مصرف آن.
- ۱۰۲- حق بهره مندی زنان از اطلاعات، آموزش ها و کسب مهارت ها و امکانات کار جهت اشتغال مناسب و حق برخورداری از حمایت در این امور برای زنان خودسرپرست (مستقل- غیر وابسته) و سرپرست خانوار.
- ۱۰۳- حق برخورداری زنان از مشاوره شغلی و کاریابی توسط بانوان.
- ۱۰۴- حق برخورداری از مزد و مزایای برابر، در شرایط کار مساوی با مردان و سایر زنان.
- ۱۰۵- حق بهره مندی از امنیت شغلی، اخلاقی و ایمنی و مسئولیت رعایت عفاف در محیط کار.
- ۱۰۶- حق معافیت زنان از کار اجباری، خطرناک، سخت و زیان آور در محیط کار.
- ۱۰۷- حق برخورداری از تسهیلات و ضوابط و قوانین متناسب بامسئولیت های خانوادگی (همسری- مادری) زنان در جذب، به کارگیری، ارتقا و بازنشستگی آنان در زمان اشتغال.
- ۱۰۸- حق برخورداری از تامین اجتماعی تسهیلات اقتصادی.
- ۱۰۹- حق مشارکت زنان در سیاست گذاری های اقتصادی و ایجاد و اداره تشکل های اقتصادی و عضویت در آنها.

۱۱۰- حق و مسئولیت دریافت و پرداخت دیه و خسارات بر اساس قوانین و مقررات.
۱۱۱- حق برخورداری از حمایت های قانونی مناسب و کارآمد برای ممانعت از بهره کشی و تجارت و جلوگیری از به کارگیری زنان و دختران در مشاغل غیر قانونی و غیر مشروع.

فصل چهارم- حقوق و مسئولیت های سیاسی زنان

الف- حقوق و مسئولیت های زنان در سیاست داخلی

۱۱۲- حق و مسئولیت کسب آگاهی و مشارکت و نقش آفرینی در تعیین مقدرات اساسی کشور جهت حفظ و تحکیم نظام اسلامی.
۱۱۳- حق و مسئولیت مشارکت در امور جامعه و نظارت بر آن جهت هدایت جامعه به سوی معنویت و فضایل اخلاقی و پیراستن آن از ناهنجاری های اخلاقی و رفتاری.
۱۱۴- حق آزادی قلم، بیان، اجتماعات با رعایت موازین.
۱۱۵- حق تاسیس احزاب و دیگر تشکل های سیاسی و فعالیت در آنها با رعایت حفظ استقلال کشور، وحدت ملی و مصالح نظام اسلامی.
۱۱۶- حق شرکت در انتخابات و انتخاب شدن در مجلس یا شوراهای مختلف، مشارکت در برنامه ریزی های دولتی و تصدی مدیریت های عالی با رعایت موازین.

ب- حقوق و مسئولیت های زنان در سیاست بین المللی

۱۱۷- حق و مسئولیت آگاهی از رویدادها و مسایل سیاسی جهان، به ویژه جهان اسلام.
۱۱۸- حق توسعه ارتباط و تبادل اطلاعات سیاسی سازنده بین بانوان ایران و جهان با رعایت مصالح ملی و ضوابط قانونی.
۱۱۹- حق و مسئولیت حضور فعال و موثر در مجامع اسلامی، منطقه ای و بین المللی به ویژه در زمینه مسایل مربوط به زنان با رعایت ضوابط قانونی.
۱۲۰- مسئولیت تلاش جهت تقویت همبستگی در میان زنان مسلمان و حمایت از حقوق زنان و کودکان محروم و مستضعف جهان.
۱۲۱- حق برخورداری زنان پناهنده به جمهوری اسلامی ایران در تامین امنیت، سلامت و امکان بازگشت آنها به وطن خود.
۱۲۲- حق برخورداری اتباع زن ایرانی از حمایت های دولت در برابر اتباع سایر کشورها در حدود مقررات و معاهدات.

۱۲۳- حق بهره مندی زنان ایرانی از حمایت های قانونی در خصوص ازدواج و تشکیل خانواده با مردان غیر ایرانی با رعایت ضوابط.

ج- حقوق و مسئولیت های زنان در امور دفاعی- نظامی

۱۲۴- حق و مسئولیت زنان در دفاع مشروع از دین و کشور و نیز جان، مال و ناموس خود و دیگران.

۱۲۵- حق و مسئولیت زنان در مشارکت و تلاش برای تامین و تحکیم صلح عادلانه جهانی.

۱۲۶- حق برخورداری زنان از حمایت های لازم به منظور حفظ تمامیت جسمانی و جلوگیری از هتک حیثیت و ناموس زنان در دوران جنگ، اسارت و اشغال نظامی.

۱۲۷- حق برخورداری از مصونیت خانه و خانواده از تهاجمات نظامی.

۱۲۸- حق برخورداری خانواده های شهدا، جانبازان، رزمندگان و آزادگان از حمایت های ویژه نظام اسلامی.

۱۲۹- حق و مسئولیت مادران در نگهداری، تربیت و اولویت در قیومیت فرزندان در صورت شهادت، اسارت و مفقودالاثر شدن همسر.

۱۳۰- حق بهره مندی از آموزش و تصدی مشاغل انتظامی.

فصل پنجم- حقوق و مسئولیت های قضایی زنان

۱۳۱- حق برخورداری زنان از آموزش های حقوقی.

۱۳۲- حق برخورداری از تدابیر قانونی و حمایت قضایی به منظور پیشگیری از جرم و ستم به زنان در خانواده و جامعه و رفع آن.

۱۳۳- حق برخورداری از محاکم خاص خانواده در جهت حفظ اسرار، ایجاد صلح و سازش در خانواده و تسهیل در حل و فصل اختلافات.

۱۳۴- حق دسترسی زنان به نیروی انتظامی و ضابطین دادگستری زن در صورت تعرض، بزه دیدگی، اتهام و ارتکاب جرم.

۱۳۵- حق زنان در تصدی مشاغل حقوقی و قضایی مطابق قانون.

۱۳۶- حق اقامه دعوا و دفاع در نزد محاکم دادگستری و سایر مراجع قانونی.

۱۳۷- حق استفاده از وکیل و مشاور حقوقی در دادگاه و یا سایر مراجع قانونی.

- ۱۳۸- حق برخورداری از حمایت‌های همه جانبه دستگاه قضایی با عوامل زمینه ساز جرایم علیه زنان و ارتکاب جرایم توسط زنان.
- ۱۳۹- حق مصونیت زنان متهم از هتک حرمت، اهانت و محرومیت‌های فردی و اجتماعی فراتر از مجازات قانونی.
- ۱۴۰- حق زنان در معافیت از مجازات در صورت وجود عوامل رافع مسئولیت کیفری.
- ۱۴۱- حق اعاده حیثیت زنان در اثر تقصیر، اشتباه قاضی در موضوع حکم یا در تطبیق حکم بر مورد خاص و جبران خسارت مادی و معنوی از آنها.
- ۱۴۲- حق برخورداری از تخفیف قانونی از نظر میزان مجازات و یا معافیت از آن و یا نحوه اجرا، در صورت ندامت و اثبات توبه زنان بزهکار در زمان بارداری، شیردهی و بیماری.
- ۱۴۳- حق زنان در ملاقات والدین، فرزندان و همسر در دوران حبس طبق قوانین کشور.
- ۱۴۴- حق زنان در برخورداری از امکانات مناسب بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و تربیتی در زندان‌ها جهت اصلاح و بازگشت به زندگی سالم اجتماعی.
- ۱۴۵- حق دختران در برخورداری از کانون‌های اصلاح و تربیت با شرایط مناسب.
- ۱۴۶- حق زنان در رسیدگی به شکایات از آیین‌های دولتی، مأمورین قضایی و یا واحدهای دولتی جهت احقاق حقوق خود.
- ۱۴۷- حق و مسئولیت شهادت در دادگاه مطابق با موازین شرعی و قانونی.
- ۱۴۸- حق برخورداری از حمایت‌های قضایی از سوی مدعی العموم علیه ولی و سرپرست قانونی فاقد صلاحیت و دیگر متجاوزان به حقوق آنان.

- ۱- ان الحكم الا لله، يوسف ۴۰، انعام ۵۷
- ۲- فطرت الله التي فطر الناس عليها، روم ۳۰.
- ۳- و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون، زاریات ۵۶- الذی خلق الموت و الحیوه لیبلوکم
ایکم احسن عملا، ملک. ۲.
- ۴-
- (الف) تکوینی طبیعی: سخر لکم ما فی السموات و الارض، جاثیه ۱۳.

- ب) **تكوینی معنوی:** جعل لكم السمع و الابصار و الافئده، نحل ۷۸- و نفس و ماسويها فالهما فجورها و تقويها، شمس ۷ و ۸- علم الانسان ما لم يعلم، علق ۵.
- ۵- ان المسلمين و المسلمات و المؤمنین و المؤمنات و القانتين و القانتات و الصادقين و الصادقات و الصابرين و الصابرات و الخاشعين و الخاشعات و المتصدقين و المتصدقات و الصائمين و الصائمات و الحافظين فروعهم و الحافظات والذاكرين الله كثيراً و الذكرات اعد الله لهم مغفرةً و اجراً عظيماً، احزاب ۳۵- من عمل صالحاً من ذكر او انثى و هو مؤمن فلنحيينه حيوهً طيبه، نحل ۹۷.
- ۶- ضرب الله مثلا للذين آمنوا امرأة فرعون... و مريم ابنت عمران، تحريم ۱۱ و ۱۲- ربنا هب لنا من ازواجنا و ذرياتنا قره اعين واجعلنا للمتقين اماما، فرقان ۷۴.
- ۷- فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره و من يعمل مثقال ذرة شراً يره، زلزال ۷ و ۸.
- ۸- هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون، زمر ۹.
- ۹- يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى و جعلناكم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اكرمكم عند الله اتقيكم، حجرات ۱۳.
- ۱۰- فضل الله المجاهدين على القاعدین اجراً عظيماً، نساء ۹۵.
- ۱۱- ان الله يأمر بالعدل و الاحسان، نحل ۹۰.

رييس جمهور و رييس شورای عالی انقلاب فرهنگي - سيد محمد خاتمي